

ZAVIČAJ

GRAČANIČKI
GLASNIK
časopis za kulturnu
historiju

Broj 39, godina XX,
maj, 2015. [str. 131-134]

© Monos 2015

Likovi zavičaja: Abaz Gazibegović – od Gračanice do Blajburga i nazad

---

Dr. sc. Omer Hamzić

Sažetak: U ovom prilogu govori se o Abazu Gazibegoviću iz Gračanice, koji je kao osamnaestogodišnji mladić, prošao put “odstupanja” poražene vojske ispred jedinica Jugoslovenske armije u završnici Drugog svjetskog rata, dospio do Blajburga i uspio se vratiti živ samo zato što je bio isuviše mlad da bi ga izveli pred streljački stroj. Ostatak svog života proveo je kao ugledan građanin, privrednik, sportski i društveni radnik u Gračanici.

Ključne riječi: Abaz Gazibegović, Gračanica, Blajburg

Kako pisati o čovjeku tako bogate biografije, bez pretjerivanja i patetike, kako sve to izraziti jednostavno, ljudski, precizno, onako kako je on, sjećam se, govorio i u mnogim slučajevima opominjao nas mlade – ne pretjerujte ljudi. Njegova misao, pretočena u riječ, uvijek je bila – koliko jednostavna i precizna, toliko odsječna i jasna, poučna i do krajnosti dobronamjerna.

Unaprijed znam da neću uspjeti ni spomenuti, ni ovlaš nabrojati sve ono što je taj čovjek preživio na svom teškom, na momente uzbudljivom životnom putu. Priznajem, mnogo toga nisam o njemu znao sve dok se nisam počeo baviti istraživanjima stradanja muslimana u Drugom svjetskom ratu i sam se našavši u čudu kad sam se uvjerio u dimenzije tog stradanja na području same Gračanice. Kao i mnogi, bio sam u zabludi, misleći da je o tome u nekadašnjim našim historijama (koje smo učili) sve rečeno kao neupitna istina.

Slučajno sam otkrio da je i Abaz Gazibegović prošao taj put kojim su “odstupili” mnogi Bošnjaci našavši sa na kraju rata u redovima poražene vojske, to jest na pogrešnoj strani.

Prihvatio je da mi bude “kazivač” o tom teškom putu koji je prošao kao osamnaestogodišnji dječak. Tada sam ga, zapravo i upoznao. Nažalost, samo koju godinu prije nego što će nas napustiti.

***

Rođen je 1927. godine u Gornjoj Orahovici u uglednoj porodici Gazibegovića. Već kao šesnaestogodišnji dječak suočio se sa ratnom stvarnošću, kada se njegovo rodno selo, s početka 1945. godine, našlo na liniji razgraničenja, gotovo na samom frontu između jedinica Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije (partizana), koje su bile krenule u svoj pobjedonosni pohod ka konačnom oslobođenju zemlje i Oružanih snaga tadašnje Nezavisne Države Hrvatske, pomiješanih sa njemačkim jedinicama u odstupanju, koje su baš na Gračanici bezuspješno pokušavale zaustaviti taj posljednji partizanski pobjedonosni pohod ka Zagrebu i dalje na zapad ka konačnom oslobođenju zemlje.

Upravo tog, proljeća 1945. godine, naš Abaz se, po želji svojih roditelja, koji su željeli da ga sklone od mobilizacije u bilo kakvu vojsku, našao u Gračanici da bi nastavio pohađanje Osman-kapetanove medrese. Početkom 1945. godine i u Gračanici su se, možda još više zbog blizine fronta, osjećali znaci općeg rasula režima NDH, koja se već raspadala pod snažnim udarcima Jugoslovenske armije.

Abaz Gazibegović je bio jedan od onih mnogobrojnih golobradih mladića koji su mobilisani, bez obzira što su bili đaci medrese, da brane državu u nestajanju od vojske koja se borila za državu u nastajanju – koja je već bila na pobjedničkoj strani Antihitlerovske koalicije. Igram sudbine i naš Abaz se sa mnogim svojim vršnjacima iz Gračanice i okolnih sela našao u kolonama poražene vojske, koja će tog kasnog proljeća 1945. godine, povlačeći se prema zapadu, završiti na stravičnom putu, koji danas simbolično obilježavaju jednom riječju – Blajburg. Bio je to put sa kojeg se mnogi naši ljudi, mnogi Aba-

zovi drugovi i rođaci, nikada nisu vratili. Naš Abaz je imao sreću – najviše zato što je bio suviše mlad – prvo da izdrži sve strahote tog puta i konačno da se živ vrati u svoju Gornju Orahovicu.

Iako nikada nije krio taj dio svoje biografije, ni ja kao ni mnogi Abazovi prijatelji nisu znali da je i on jedan od onih koji su doživjeli i preživjeli Blajburg. Ovo ističem zbog toga što je, takoreći nedavno, u svojim poznim godinama o tome sasvim otvoreno i iskreno javno progovorio, što će kao dragocjeno historijsko svjedočanstvo ostati trajno zabilježeno za buduće generacije upravo na stranicama ovog časopisa. Nije se tom prilikom libio da kaže i ono o čemu se danas kod nas u BiH, posebno u bošnjačkom narodu, još uvijek ćuti. Naš Abaz nije mogao drugačije. Govorio je sasvim jasno, precizno i otvoreno kao i u mnogi drugim slučajevima – što je često skupo plaćao.

Njegovo autorizovano kazivanje objavio sam na stranicama ovog časopisa. Po ocjeni mnogih, to je do sad, pojedinačno najbolja

dokumentarna priča o tragediji Bošnjaka u kolonama smrti i bježaniji ispred partizanske vojske od Bosne do Blajburga i nazad – nakon što je službeno objavljen kraj Drugog svjetskog rata. Iako mi je o tome govorio sa pomiješanim emocijama, njegova priča je bila istinita “do daske”. Abaz Gazibegović je mogao samo tako govoriti, nikako drugačije. Jednostavno, takav je. Nisam u toj priči primijetio ni trunku takozvane naknadne pameti, subjektivizma... Fascinirala me ta objektivnost čovjeka koji je sve to preturio preko svoje glave. Naslušao sam se bezbroj takvih priča. Ni jedna nije bila tako autentična i “provjerljiva” kao Abazova.

Nije se libio da kaže i ko snosi historijsku i svaku drugu krivicu za masakre i zločine nad zarobljenicima poražene vojske, počinjene nakon završetka rata. Među kojima je bio veći broj njegovih rođaka, komšija i starijih drugova. Na moje pitanje, hoćemo li to i objaviti, odgovorio je potvrdno: “Nikad se nisam libio da javno iskažem svoj stav iako me to mnogo puta koštalo u životu.” (vidi opširnije: Omer Hamzić, Izet Spahić, Gračanlije u marševima smrti - iskazi preživjelih: Abaz Gazibegović, rođ. 1927. g., *Gračanički glasnik* XV/30, 80-106).

***

Proživjevši Blajburg, vratio se u rodno selo, da bi kao mladić od 18 godina, u ljeto 1945. godine bio upućen na odsluženje vojnog roka u JNA. Kasnije će pričati da je to za njega bila prva prava, ali i životna škola. Pored redovnih vojnih obaveza, vrijeme provedeno u JNA iskoristio je za vlastito doškoloavanje i stručno uzdizanje. U redovima JNA prvi put je došao do spoznanje o ideologiji i ciljevima KPJ, kojim je, bez obzira na sve ono što će preživjeti kasnije u komunističkom režimu – ostao vjeran do kraja svog života.

Vrativši se iz JNA, u periodu od 1948. do 1952., uz redovno zaposlenje, kao mlad komunista aktivno se uključuje u politički život i obnovu zemlje. Prvo je djelovao kao partijski sekretar u Gornjoj Orahovici i ak-

tivista tadašnjeg Opštinskog komiteta KPJ u Bosanskom Petrovom Selu. Potom je upućen na odgovorne zadatke u sektoru zemljoradničkog zadrugarstva tadašnjeg gračaničkog sreza. Jedno vrijeme bio je rukovodilac seljačke radne zadruge u Gornjoj Orahovici i Bosanskom Petrovom Selu.

Pripadao je generaciji kojoj je palo u zadatak da obnavlja zemlju nakon rata. Aktivno je djelovao na elektrifikaciji mnogih sela tadašnjeg gračaničkog sreza, obnavljanju i osnivanju zemljoradničkih zadruga, unapređenju poljoprivrede, obnovi škola i zdravstvenih ustanova itd. Bio je jedan od onih koji su, iskreno vjerujući Partiji i njenom vođi, morali provoditi i neke nepopularne mjere kao što je bio prisilni otkup poljoprivrednih proizvoda, racionirano snabdijevanje robama široke potrošnje, prisilno učlanjenje u seljačke radne zadruge itd. Pripadao je generaciji koja je iskreno vjerovala u ideologiju za koju se borila. Za njih je Partija bila nepogrešiva, ciljevi neupitni. Bio je jedan od istaknutijih aktivista, jednostavno čovjek od zadatka.

Ipak, u jednom trenutku, negdje poslije 1952. godine, kada je počelo izvjesno otoplavanje u KPJ, pa i u jugoslovenskom društvu – na pomolu je bilo samoupravljanje – Abaz se razišao sa Partijom ili se Partija s njim razišla, na isto dođe. Time se završilo drugo veliko poglavlje na njegovoj životnoj stazi. Mnogo se toga kasnije promijenilo i u njemu i u društvu oko njega. On je ipak, do kraja života ostao vjeran idejama komunizma i u političkom smislu lijevo orijentisan na toj političkoj opciji, ne više u formalnom smislu, već kao aktivan simpatizer, bespoštedni kritičar, ali i pomagač – naravno u lokalnim prilikama Gračanice.

***

Treće, možda i najproduktivnije poglavlje u životopisu Abaza Gazibegovića počinje poslije njegovog definitivnog napuštanja državne službe – kad se okreće privatnom obrtu, nešto silom prilika, a nešto po vlastitom izboru, upravo šezdesetih godina – kad mu vri-

jeme nije. Svojom tvrdoglavom upornošću, o svom trošku i uz vlastiti rizik, on je svojim primjerom, zajedno sa svojom porodicom, pokazao da je i u takvim uslovima, u tom privatnom sektoru (ma koliko se to smatralo, socijalizmu neprimjereno, čak i sramotno) i te kako ima hljeba, da se može pošteno raditi i zaraditi, biti koristan i društvu i svojoj porodici. U početku je bio posebno uspješan u oblasti ugostiteljstva (da spomenem nekada kultnu Abazovu čevabdžinicu u gračaničkoj čaršiji), ali i u oblasti, kasnije privrede, posebno u području prerade plastike. Izgleda da je u toj oblasti “našao sebe”.

Iako nakon razlaza sa partijom nikada više nije bio u zvaničnim političkim strukturama, do zadnjeg dana uživao je ugled aktivnog društvenog radnika, uglednog građanina koji je u svakoj prilici podržavao sve korisne akcije u općini, mjesnoj zajednici. Posebno se isticao kao dugogodišnji sportski radnik u više gračaničkih sportskih kolektiva, pomažući ih i materijalno i u organizacionom smislu, dakle ne samo kao ugledni simpatizer i pomažući član, već i kao aktivni član uprava gračaničkih sportskih kolektiva, njihovih upravnih i nadzornih odbora, takmičarskih tijela itd.

Kao ugledni i uspješan mali privrednik (tako se to nekad zvalo), bio je jedan od osnivača i nosilaca razvoja nekada proslavljene Zanatske zadruge “Tehnozad”, po kojoj se u pozitivnom smislu (po tadašnjoj oblasti obrta i male privrede) Gračanica bila pročula širom nekadašnje Jugoslavije.

***

Četvrto poglavlje u životu ovog istaknutog Gračanlije počinje njegovim formalnim penzionisanjem. Budući još dobrog zdravlja, radovao se penzionerskim danima, druženjima, sijelima, putovanjima. Ali nije mu se dalo. Sudbina je opet htjela da sa penzionerskim

danima dočeka još jedan rat, koji je proveo u Gračanici, dijeleći zlo i dobro sa svojim sugrađanima, pomažući onoliko koliko je mogao. Kao i mnogi, bio je razočaran događajima u toku i nakon raspada socijalističke Jugoslavije, bio je jedan od velikih kritičara pojedinih pojava u SDP – njegovoj ljevičarskoj prvoj i trajnoj ljubavi. U druge političke koncepte nikada nije ni vjerovao.

Kad sam ga u našim dugim razgovorima oko “Blajburga” upitao kako to da je ostao vjeran baš toj lijevoj političkoj opciji sa kojom je imao nevjerovatno gorka i teška iskustva, počevši upravo od Blajburga, pa do definitivnog razlaza, poslije 1952. godine – kratko je odgovorio: nikad, kao uostalom ni danas, nisam vidio bolje i za nas prihvatljivije politike. To mi je Abaz Gazibegović rekao prije 3-4 godine. Može ovo biti svojevrсна poruka. Vrijeme će, kao najbolji sudija, pokazati koliko je bio u pravu.

Ukopan je 22. 12. 2014.

Nama ostaje sjećanje i žal za ljudima koji odlaze iz naših života, poneko sjećanje koje neumitno počinje da blijedi. Ispisujući ove stranice, mi pokušavamo pobijediti zaborav, svjesni da je to, ponekad, nemoguća misija.

SUMMARY

Characters of the homeland: Abaz Gazibegovic – from Gracanica to Blajburg and back

The paper is about Abaz Gazibegovic from Gracanica, who as an eighteen year old young man, passed the the “deviation” way of the defeated army units in front of the Yugoslav Army in the end of World War II, arrived in Bleiburg and managed to return alive only because he was too young to be brought before a firing squad. He spent the rest of his life as a respectable citizen, businessman, sports and social worker in Gracanica.

Key words: Abaz Gazibegovic, Gracanica, Blajburg